

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Петя Иванова Илиева-Тричкова (ИФС-БАН)
за материалите, представени от гл. ас. д-р Светлана Проданова Александрова
за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“
по професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата,
научна специалност „Социология (Процесуални аспекти при възникването и
формирането на общественото мнение)“ за
нуждите на Центъра за емпирични изследвания на ИФС-БАН,
обявен в ДВ, бр. 61 от 29.07.2025 г.

С решение на Научното жури (взето на първото му заседание на 14.10.2025 г., което е проведено съгласно заповед на Директора на ИФС-БАН № РД 09-366-7 от 24.09.2025 г.) по конкурса за „доцент“ по професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата, научна специалност „Социология (Процесуални аспекти при възникването и формирането на общественото мнение)“ за нуждите на Центъра за емпирични изследвания на ИФС-БАН, обявен в ДВ, бр. 61 от 29.07.2025 г. и Протокол № 16 от 09.09.2025 г. на НС на ИФС-БАН, съм определена да пиша становище по конкурса.

1. Общо описание на представените материали

Документи за участие в конкурса за „доцент“ са подадени само от един единствен кандидат – гл. ас. д-р Светлана Проданова Александрова. Кандидатът притежава образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата (удостоверение за признаване No/дата: 0112 / 28.05.2014) и академична длъжност „главен асистент“ по същото професионално направление (No/дата на акт за назначаване за главен асистент: РД-15-350 / 08.05.2019, считано от 08.05.2019), от което се вижда, че има повече от 6 години стаж по това професионално направление в ИФС-БАН.

От представените таблици с индивидуални наукометрични показатели за „доктор“ и за „главен асистент“ е видно, че публикациите, с които гл. ас. д-р Св. Александрова кандидатства в конкурса за академичната длъжност „доцент“, се различават от публикациите, които са били представени за образователната и научна степен „доктор“, а също и от публикациите, с които е кандидатствала за академичната длъжност „главен асистент“.

От обобщената справка за изискуемо и постигнато от кандидата за заемане на академичната длъжност „доцент“, гл. ас. д-р Св. Александрова отговаря напълно на минималните национални изисквания на НАЦИД и на ИФС-БАН - от изискуеми 430 т., тя ги е надвишила и има 480 т.

Гл. ас. д-р Св. Александрова участва в конкурса с богат набор от научни трудове и дейности, сред които са следните:

- основен хабилитационен труд (монография): Ченгелова, Е., **Александрова, Св.**, Герганов, А., Иванова, Ив. (2023). *Общественото мнение: същност, генезис, факторна детерминираност и интерпретации*. Акад. изд. „Проф. Марин Дринов“. ISBN 978-619-245-337-4, (327 с.);
- 3 статии, публикувани в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация;
- 4 студии, публикувани в нереперирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове;
- 8 статии и доклади, публикувани в нереперирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове;
- 8 доклада на международни форуми, от които 6 са самостоятелни, а 2 в съавторство; и
- 10 цитирания, от които 4 са в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация или в монографии и колективни томове; 2 в монографии и колективни томове с научно рецензиране и 4 в нереперирани списания с научно рецензиране.

2. Обща характеристика на научната, научно-приложната и педагогическата дейност на кандидата

От приложеното CV на гл. ас. д-р Св. Александрова се вижда, че по същество дейността ѝ от момента на постъпването ѝ в ИФС-БАН като гл. асистент през 2019 г. има подчертано научен характер.

Общият брой на публикациите, които тя има до този момент са 24, от които 16 са представени за конкурса за „доцент“. Основните тематични направления, по които работи и пише са: обществено мнение, формиране на обществени нагласи, политика, качество на училищното образование, медии и комуникация на науката

Освен публикациите, научната дейност на кандидатката включва и участия в международни и национални конференции и форуми в България и чужбина, на които е изнасяла доклади пред различни аудитории. Освен това гл. ас. д-р Св. Александрова е участвала в общо 6 изследователски проекта, сред които има както национални, така и международни, от които 4 са от 2019 г. насам. Сред тях бих отличила 3 като особено значими с оглед на настоящия конкурс: проектът „Европейско социално изследване за България (ESS)“ (2019-2021), който е част от Националната пътна карта за научна инфраструктура на България, вътрешноинститутският проект „Процеси при формирането на общественото мнение: теории, фактори, компютърни модели" (2019 г. – 2023) и проектът финансиран от Фонд Научни Изследвания: “Факторна детерминираност на „икономиката в сянка“ и подходи за ограничаването ѝ в българското общество“ (2019 – 2023).

Гл. ас. д-р Св. Александрова е изпълнявала и експертна и консултантска дейност. По-конкретно в периода май-ноември 2020 г. е разработвала аналитични доклади по

договор с КТ "Подкрепа", които са се състояли в изследване на състоянието на работната среда и социалното сътрудничество за 3 икономически сфери: "Лека промишленост", "Строителство" и "Транспорт".

3. Учебна дейност на кандидата от началото на кариерата му

Въпреки, че както споменах в точка 2. научната дейност е доминираща при работата на гл. ас. д-р Св. Александрова, бих искала да отбележа, че тя има и преподавателска дейност. В периода 2014 и 2017 г. е имала лекционни курсове като хоноруван преподавател в бакалавърски и магистърски програми във Факултета по изкуствата, Културология в ЮЗУ „Неофит Рилски“, Благоевград по дисциплините "Културен мениджмънт", "Предприемачество в сферата на културата", "Връзки с обществеността и маркетинг", "Международни организации в културния сектор", и "Европейски културни политики".

4. Съдържателен анализ на научните постижения на кандидата

Запознавайки се внимателно с материалите по конкурса, предоставени от гл. ас. д-р Св. Александрова, мога да потвърдя, че самооценката за приносните моменти на кандидата в публикациите за участие в конкурса отразява много точно приносите ѝ в отделните публикации, които тя е посочила под всеки свой принос. Смятам, че всички посочени приноси, които тя има, са изключително значими и безспорно обогатяват както науката, така и практиката.

При задълбочен преглед на публикациите на кандидата идентифицирах още два приноса, които допринасят за развитието на науката и практиката и заслужават да бъдат отбелязани.

1. Направена е критична оценка на реалното въздействие на Националната стратегия на учене през целия живот (2014-2020) в една от областите ѝ на въздействие, като се разкрива несъответствието между целите и резултатите. По-конкретно е установено, че прилаганите мерки се характеризират с неустойчивост, частично влияние върху факторите в училищната система, непоследователност, инертност и липса на иновативност. Този принос идентифицирах в публикацията ѝ:

Александрова, Св. (2024). Подходи за промяна в качеството на училищното образование. Национална стратегия за учене през целия живот (НСУЦЖ 2014-2020)“. – *Чуждоезиково обучение* 51 (6), 780-793. 0205–1834 (Print), 1314–8508 (Online). <https://doi.org/10.53656/for2024-06-09> Q4 (Web of Science)

- 2) Теоретично и емпирично (чрез конкретен пример на рекрутиране на респонденти в социалната мрежа Facebook за участие в онлайн пост-електорално изследване в България под формата на анкетно допитване) е осветлен потенциала и ограниченията на онлайн средата при набирането на

емпирични данни за научни изследвания. Този принос идентифицирах в публикацията й:

Александрова, Св. (2022). Набиране на емпирична информация за количествени изследвания в онлайн среда (Анализ на резултати от онлайн изследване на политическа тематика). – *Проблеми на постмодерността*, 12(3), 418-440. ISSN 1314-3700. <https://doi.org/10.46324/PMP2203418> (ERIH PLUS).

Към тях бих добавила и богатството на емпиричния материал, събран чрез смесен подход – количествени (представителни и непредставителни) и качествени изследвания (фокус групи и дълбочинни интервюта). Впечатляващо е и разнообразието на използваните методи за анализ (тематичен, дискурсивен, съдържателен анализ, метод на групировките и корелационен анализ), което позволява да се уловят различни аспекти на възникването и формирането на общественото мнение у нас.

В следващия анализ ще се спра на монографичния труд, с който гл. ас. д-р Св. Александрова участва в конкурса, и в който като нишка са вплетени всички 8 приносни моменти, които тя посочва в справката си, и които са доразвивани и в останалите публикации, представени за конкурса, а именно:

Ченгелова, Е., Александрова, Св., Герганов, А., Иванова, Ив. (2023). *Общественото мнение: същност, генезис, факторна детерминираност и интерпретации*. Акад. изд. „Проф. Марин Дринов“. ISBN 978-619-245-337-4. (327 стр.)

Избирам да се спра на тази публикация и поради нейната изключителна актуалност. Въпреки критиките, че общественото мнение е социална конструкция и в строг смисъл „не съществува“ като обективна реалност (Бурдийо, 1972¹), неговото изследване продължава да бъде трайно значима тема в съвременната социология. Това е така, защото то отразява динамиката на ценности, оценки и форми на социално взаимодействие, чрез които индивидите конструират общи представи за социалната действителност. В условията на ускорени социални, политически и технологични промени общественото мнение функционира като чувствителен индикатор за социалните настроения и легитимността на институциите, но същевременно често е и обект на манипулиране. Развитието на дигиталните медии и социалните мрежи промени начина, по който общественото мнение се формира и изразява, поставяйки нови предизвикателства пред неговото изследване и интерпретация. Съвременната социология се стреми не само да измерва общественото мнение, но и да обяснява механизмите на неговото формиране, разпространение и промяна в контекста на глобализацията се и информационно наситен свят. Поради това изследването на

---

¹ Доклад „Общественото мнение не съществува“ на П. Бурдийо от 1972, преведен на български и публикуван в сп. Критика и хуманизъм през 1991 г., бр. 2, с. 167-174. [CEEOL - Article Detail](#)

общественото мнение продължава да бъде ключов инструмент за разбиране на социалната реалност и за формулиране на ефективни публични политики.

Именно на този фон представената монография се отличава както в теоретично, така и в практикоприложен аспект. В рамките на нея е изведен цялостен теоретико-аналитичен модел на възникването и формирането на общественото мнение, основан на систематизиране на съществуващата научна литература, идентифициране на противоречията в изследователската област и концептуализиране на общественото мнение не просто като съвкупност/сбор от отделни мнения, а като „**сложен многопластов конструкт**, който стъпва на социално-психологическата склонност на индивида към конформизъм; включва влиянието на предпоставките на социокултурния контекст, специфичните личностни и групови характеристики и въздействието на мобилизиращи фактори, които владеят информационни и комуникационни инструменти“ (стр. 68).

В рамките на модела са обосновани етапите, психологическите и социалните измерения на процеса, както и ключовите фактори и механизми, чрез които те взаимодействат. Емпирично е изследвано формирането на общественото мнение в България, като са идентифицирани социалните представи, факторите и моделите на въздействие.

5. При колективни публикации

Гл. ас. д-р Св. Александрова участва в конкурса с преобладаващо самостоятелни публикации. Само една от тях е колективна и за нея е приложен разделителен протокол, в който ясно е разграничен приносът на кандидата.

6. Отражение на научните публикации на кандидата в нашата и чуждестранната литература

В приложената автобиография са посочени 15 цитирания на различни публикации на гл. ас. д-р Св. Александрова от 2020 г. насам, т.е. след назначаването ѝ за главен асистент през 2019 г., като около половината от тях са на една нейна публикация от 2022 г. „*Набиране на емпирична информация за количествени изследвания в онлайн среда*“, която е изцяло методологическа и свидетелства за това, че работата ѝ в тази област на изследванията на общественото мнение има широка видимост и въздействие. В таблицата за покриване на изискванията за академичната длъжност „доцент“, кандидатката е посочила 4 цитата на нейни публикации в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация като Scopus и Web of Sciences. Само точките, които получава от тях покриват изискуемия от ИФС-БАН минимум от 60 точки по този критерий. Освен тези цитати, кандидатката участва в конкурса с още 2 цитирания в монографии и колективни томове с научно рецензиране и 4 цитирания в нереферирани списания с научно рецензиране. Това показва, че трудовете на кандидатката са много разпознаваеми и имат широко въздействие както в чужбина, така и у нас.

7. Критични бележки, въпроси и коментари на рецензента

Нямам критични бележки по съдържанието на представените от гл. ас. д-р Св. Александрова трудове. От тях, както и от посочената в тях използвана литература личи високата литературна осведоменост на кандидата в изследваните тематични области.

Бих искала да задам два въпроса към кандидатката и да направя един коментар – препоръка.

Първият ми въпрос ми е свързан с използваната терминология в монографията, и по-конкретно – с дефинирането и употребата на понятията „обществено мнение“ и „нагласи“. Оставам с впечатление, че на някои места в текста тези понятия се приравняват. Например:

– стр. 11: *„Изследователският интерес е насочен към процеса на формиране на обществено мнение на метаниво, неговите етапи, елементи и въздействащи фактори, и на конкретно ниво – към спецификата на формиране на електорални нагласи и обществено мнение към науката.“*

– стр. 13: *„... формирането на обществено мнение в предизборни ситуации (електорални нагласи) и формирането на обществено мнение към науката и научните изследвания.“*

– стр. 17: *„... изучаването на общественото мнение в България по отношение на два конкретни сегмента от него – електоралните нагласи и нагласите към науката.“*

И в тази връзка, каква е взаимовръзката между общественото мнение и нагласите. Не би ли могло общественото мнение по даден въпрос да функционира като фактор, който оформя положителни или отрицателни нагласи у хората?

Вторият ми въпрос е провокиран от спомената в монографията на стр. 38. теза за „**обвързаното доверие**“ (*bounded confidence*), която отстоява схващането, че си взаимодействат само хора със сходни мнения“. Може ли да се изведе и понятието „обвързано обществено мнение“ (*bounded public opinion*), което по-широко и отива отвъд доверието като основа за изследване на динамиката на общественото мнение, а отчита както специфики на контекста, така и характеристики на индивидуално и тяхното взаимодействие?

Коментарът ми се отнася до формулировката на хипотезите в монографията и начина на тяхното верифициране. В настоящия им вид преобладаващата част от хипотезите са представени заедно с изследователските въпроси, което ги прави твърде общи и недостатъчно ориентирани към тестване на конкретни връзки и зависимости – например дали те биха се проявили по различен начин при електоралните нагласи и при нагласите към науката. Бих препоръчала в бъдещи изследвания изследователските въпроси и хипотезите да се представят отделно, а статистическата проверка на хипотези да се прилага единствено в частите, включващи количествени изследвания, базирани на представителни извадки.

8. Лични впечатления на рецензента за кандидата

Познавам гл. ас. д-р Св. Александрова от момента, в който постъпи в Центъра за емпирични изследвания на ИФС–БАН, като асистент през 2017 г.. Впечатленията ми за

нея са отлични - с подчертано добра и задълбочена теоретическа подготовка, изключително трудолюбива, постоянна в своите изследвания, силно фокусирана и в същото време, вдъхновена от идеята да се развива като учен-изследовател. С времето тя доказва високите си качества като теоретик, практик и анализатор, което е много добра основа за развитието ѝ в областта на изследванията на общественото мнение. В периода 2023-2025 г. съм имала възможността да работя с нея в рамките на проекта Skills2Capabilities “От умения към способности и възможности за реализация”, който е финансиран по програма Хоризонт Европа на Европейския Съюз, в рамките на който тя показва изключителен професионализъм, много бързо навлезе и задълбочи познанията си в областта на изследванията на училищното образование и политиките, насочени към развитието на уменията и ученето през целия живот.

Нямам съвместни публикации с гл. ас. д-р Св. Александрова сред публикациите, с които кандидатката участва в конкурса и не съм в конфликт на интереси.

9. Мотивирано и ясно формулирано заключение

В заключение, след прегледа и анализа на всички трудове и дейности, с които кандидатката участва в конкурса, смятам, че те напълно отговарят на всички процедурни изисквания, заложи в ЗРАСРБ за академична длъжност „доцент“ и затова убедено ще гласувам „ЗА“ избирането на академичната длъжност „доцент“ по професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата, научна специалност „Социология (Процесуални аспекти при възникването и формирането на общественото мнение)“ на гл. ас. д-р Св. Александрова, както и призовавам и другите членове на научното жури да гласуват положително.

11.11.2025 г.
София

Подпис:
доц. д-р Петя Илиева-Тричкова